

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag den 10. august 1964 kl. 11.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Braadland, Kjøs, Langhelle, Langlo, Stray (for John Lyng), Nordahl, Finn Moe, Jakob Pettersen, Bratteli, Røiseland, Ingvaldsen, Hambro (for Bergesen), Leiro (for Borgen), Borten, Hegna, Hønsvald, Johs. Olsen og Treholt.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Lange.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet:

Fra Statsministerens kontor: Ekspedisjonssjef Andreas Andersen.

Fra Utenriksdepartementet: Ekspedisjonssjef Einar Ansteensen, byråsjef Ravne og konsulent Vibe.

Formannen: Møtet var sammenkalt for at utenriksministeren, som han sa i sitt innlegg i Stortinget, kunne holde seg i kontakt med den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om det som skjedde i Sørøst-Asia, men siden er det jo kommet til også en annen spent internasjonal situasjon, så utenriksministeren vil komme inn på begge disse.

Med dette gir jeg da utenriksministeren ordet.

Utenriksminister Lange: Jeg skal forsøke å være så kort jeg kan, for på grunn av det islandske utenriksministerbesøket er min tid begrenset. Jeg er nødt til å gå herfra kl. 13.

Det er faktisk slik nå at i øyeblikket ser situasjonen i Sørøst-Asia mindre umiddelbart truende ut enn situasjonen omkring Kypros, men jeg tror allikevel jeg skal begynne med redegjøre for det som er skjedd i Sørøst-Asia.

Det var forrige tirsdag, 4. august, president Johnson meddelte at nordvietnamesiske angrep på amerikanske marinefartøyer på patruljetjeneste i Tonkin-bukta, først søndag den 2. august og siden tirsdag den 4., hadde tvunget ham til å gi ordre til en gjengjeldelsesaksjon av amerikanske militære styrker. I det budskapet som ble sendt ut til det amerikanske folk, og som ble overlevert til den norske regjering her tidlig onsdag formiddag av den amerikanske ambassadør, forsikret presidenten at gjengjeldelsesaksjonen ville bli begrenset og tilpasset den foreliggende situasjon.

I budskapet underrettet presidenten videre den norske regjering om at den amerikanske regjering ville rapportere om hendingene i Sikkerhetsrådet samme dag under henvisning til artikkel 51 i FN-pakten, som jo gir medlemslandene rett til individuelt og kollektivt selvforsvar, men også gir dem plikt til å rapportere omgående til Sikkerhetsrådet hvis de går til militær aksjon.

I presidentens budskap til den norske regjering heter det videre at han håper at regjeringen her i landet deler den dype bekymring over de angrepshandlinger som er foretatt fra nordvietnamesisk side, og at regjeringen vil gi passende uttrykk for denne bekymring i Sikkerhetsrådet. Det har det, slik som begivenhetene har utviklet

seg, for så vidt ikke vært noen foranledning til. Vi sitter med formannsvervet i Sikkerhetsrådet nå, og det har derfor ikke vært noen tilkjenneivelse av norsk nasjonalt synspunkt i drøftingene omkring Sør-Viet-Nam og Nord-Viet-Nam.

Umiddelbart etter at presidenten hadde talt til det amerikanske folk natten mellom tirsdag og onsdag i forrige uke, redegjorde forsvarsminister McNamara i en pressekonferanse i detalj for de angrep amerikanske destroyere i to omganger var blitt utsatt for. Av den redegjørelsen gikk det fram at en amerikansk destroyer ble angrepet i internasjonalt farvann utenfor Nord-Viet-Nams kyst den 2. august, og at to amerikanske marinefartøyer den 4. august ble angrepet, også i internasjonalt farvann, i Tonkin-bukta. Amerikanerne hadde ikke lidd noen tap, men hadde senket to torpedobåter og skutt ned to fly som hadde deltatt i angrepene.

Gjengjeldelsesaksjonen ble rettet med fly mot fire torpedobåtbaser langs Tonkin-bukta, og en rekke patruljebåter og store bensin- og oljeforsyninger ble ødelagt. To amerikanske fly gikk tapt under den aksjonen. Det er forsikret fra amerikansk side at sivile mål ikke ble angrepet og at det ikke fantes sivile anlegg i nærheten av de angrepne baser.

Den amerikanske Kongress vedtok så fredag 7. august en resolusjon som ga presidenten i hans egenskap av øverstkommanderende full støtte når det gjelder å ta nødvendige skritt for å tilbakevise væpnede angrep på amerikanske styrker og for å hindre ytterligere aggresjon i Sørøst-Asia. I realiteten gir altså denne resolusjonen presidenten rett til å foreta krigshandlinger i forsvarsøyemed i Sørøst-Asia uten noen formell krigserklæring fra Kongressen side.

Amerikanske fly og marineforsterkninger av ganske stort omfang er vel nå på plass i sørøst-asiatiske farvann, de ble sendt avgårde allerede i løpet av onsdag i forrige uke.

Etter amerikansk anmodning ble så FN's Sikkerhetsråd sammenkalt til onsdag 5. august. Møtet ble utsatt noen timer på anmodning fra sovjetisk side, for de ønsket å innhente instruks om hvordan de skulle forholde seg. Det er Norge som har presidentvervet i Rådet i august. Det som skjedde på møtet sist onsdag, var at Rådet fra amerikansk side ble orientert om hendingene, i samsvar med artikkel 51.

Først på nytt møte i Sikkerhetsrådet sist fredag, 7. august, ble det som resultat av underhåndskonsultasjoner som ambassadør Sivert Nielsen da hadde hatt med samtlige delegasjoner, vedtatt en resolusjon som ga uttrykk for at Sikkerhetsrådet ønsket og var villig til å motta redegjørelser både fra Nord-Viet-Nam og fra Sør-Viet-Nam i saken. Partene ble gitt valget mellom å la seg representere i Rådet eller å sende skriftlige redegjørelser. Rådet besluttet å komme sammen på nytt i denne saken i begynnelsen av den inneværende uke, forutsatt at det mottok en positiv reaksjon fra de to parter.

Onsdag 5. august ble det gitt en kort redegjørelse av den amerikanske representant i NATO's Råd. Der foranlediget det ikke noen reaksjon, for det var så helt på det rene at det var FN's Sikkerhetsråd som var det kompetente organ til å behandle den situasjonen som var oppstått.

Så vidt en har kunnet konstatere hittil, har verken Nord-Viet-Nam eller China, altså Peking, foretatt noen militære mottiltak mot den amerikanske aksjon.

Nord-Viet-Nam's myndigheter har sterkt imøtegått den amerikanske redegjørelse for hendingsforløpet. De har bekreftet at det den 2. august ble rettet et angrep mot jageren "Maddox", men sier samtidig at de amerikanske krigsskipene eskorterte sørvietnamesiske marinefartøyer som beskyt nordvietnamesiske øyer, hevder at de amerikanske marinefartøyer befant seg innenfor Nord-Viet-Nams territorialgrense og sier videre at den amerikanske motaksjon ble foretatt dels med fly som kom fra flyplasser i Laos, og endelig at også sivile mål ble angrepet. Nord-Viet-Nam benekter at det overhodet fant sted noe angrep på amerikanske skip den 4. august og hevder at hendelsesforløpet i forbindelse med dette påståtte angrepet er oppkonstruert av De forente stater som et påskudd for å angripe nordvietnamsk territorium.

I en pressemelding fredag 7. august oppfordret så Nord-Viet-Nam til at det skulle innkalles en ny Genève-konferanse, altså av de samme 14 makter som var representert på Genève-konferansen i 1954.

Fra Chinas side ble det torsdag 6. august avgitt en regjeringserklæring med sterk fordømmelse av den amerikanske aksjon. Det heter videre at angrep på Nord-Viet-Nam er det samme som angrep på China, og at China ikke akter å sitte passiv. Det blir videre understreket at Nord-Viet-Nam er medlem av den sosialistiske leir, og at intet sosialistisk land vil sitte med hendene i fanget når et medlemsland blir angrepet.

Men denne i ord meget kraftige erklæringen er ikke blitt fulgt opp med konkrete tiltak på det militære plan, og den synes mer å legge grunnen for en eventuell fremtidig aksjon, hvis situasjonen skulle bli forverret.

Sovjet-Samveldet har gjennom hele krisen i Sør-Viet-Nam forholdt seg nesten påfallende tilbakeholdende, muligens i erkjennelse av at det har mistet kontrollen over begivenhetene i Sørøst-Asia. Underhånden har medlemmer av den sovjetiske delegasjon hevdet at de har svært liten forbindelse med Nord-Viet-Nam i det hele tatt, og vanskelig for å få opplysninger derfra.

I relativt forsiktige vendinger har den sovjetiske regjering fordømt den amerikanske aksjon og uttalt at videre overilte handlinger fra amerikansk side kan føre til en bred væpnet konflikt. I Sikkerhetsrådet i de to møtene som det har hatt i anledning av situasjonen i Sørøst-Asia, har Sovjet-Samveldet opptrådt moderat og i virkeligheten gått inn for å utsette drøftingene.

Det synes helt på det rene at hendingene kom overraskende på Sovjet-Samveldet og at de har satt dem i en vanskelig situasjon. Det er foreløpig ingenting som tyder på at Sovjet-Samveldet vil foreta seg noe aktivt til støtte for Nord-Viet-Nam og China. Det er karakteristisk i denne sammenheng at det sovjetiske regjeringsorgan "Izvestija" da det offentliggjorde den kinesiske erklæring strøk det avsnitt hvor det heter at intet sosialistisk land vil forholde seg passivt når et land tilhørende den sosialistiske leir blir angrepet. Det er derfor mye som tyder på at Sovjet-Samveldet ønsker å unngå at disse hendingene i Sørøst-Asia skal føre til en forverring av forholdet til De forente stater. Men i en uttalelse nå sist lørdag tok allikevel Krusjtsjov i ord skarpt avstand fra det han kalte "de amerikanske angrepshandlingene."

Når det gjelder behandlingen av saken her hjemme hos oss, så ga Utenriksdepartementet allerede forrige onsdag New York en veiledning om hovedretningslinjene for et eventuelt norsk innlegg i tilfelle det skulle bli en alminnelig debatt i Sikkerhetsrådet. I det telegrammet, som jeg kan referere, het det:

"Delegasjonen kan, under forutsetning av at det ikke oppstår berettiget tvil om de faktiske opplysninger som gis av USA, ta bestemt avstand fra de angrepshandlinger som har funnet sted og gi en bestemt advarsel mot nye angrepshandlinger, som nødvendigvis kan utløse mottiltak. Den kan for øvrig mer generelt henstille til alle berørte parter i området å unngå alle handlinger eller erklæringer som kan føre til en ytterligere forverring av en allerede på forhånd farlig situasjon.

Delegasjonen bes for øvrig så vidt mulig holde alle kommentarer innenfor rammen av selve de inntrufne episoder og ikke sette den norske reaksjon i noen videre sammenheng med den politiske situasjon i Sørøst-Asia."

Samtidig med at denne instruks gikk telegrafisk, hadde jeg ambassadør Nielsen på telefonen, og sa at vi burde støtte et eventuelt krav om at Nord-Viet-Nam ble hørt i Sikkerhetsrådet, og da var allerede ambassadør Nielsen i gang med å forsøke å finne en ukontroversiell form for en innbydelse til nordvietnamesisk deltaking i Sikkerhetsrådet. Og som jeg nevnte, ble det oppnådd enighet om en form for det. Imidlertid kom det i går et svar fra Nord-Vietnam, hvor de gjør det klart at de ikke kommer til å benytte seg av denne adgangen. De hevder at Sikkerhetsrådet ikke har noe med å ta stilling til saken. Det er bare deltakerne i Genève-konferansen av 1954 som er kompetente til å undersøke det de kaller "De forente staters farlige krigshandlinger".

Jeg tror en foreløpig skal være varsom med å trekke noen bestemte konklusjoner av de mange spekulasjoner en ser i pressen og andre steder om bakgrunnen for og motiveringen for disse angrep. Vi har praktisk talt ikke noe sikkert å holde oss til. Vi kan for det første ikke vite om angrepene er en selvstendig handling fra Nord-Viet-Nams side, eller om aksjonene er planlagt og dirigert i intimt samvirke med China. Vi har ikke noe holdepunkt for å avgjøre hva som der faktisk er forholdet.

Jeg kjenner meg på den annen side trygg på at det ikke er noen grunn til å tvile på at den detaljerte fremstilling av hendingsene, praktisk talt fra minutt til minutt, som forsvarsminister McNamara har gitt, er korrekt. Men selv om denne fremstillingen, når det gjelder selve episodene, er fullt korrekt, vet vi ikke noe sikkert om hva som kan ha foregått i dagene forut for disse episodene i retning av sørvietnamesisk aktivitet overfor nordvietnamesisk område. Det er forlydender om at sørvietnamesiske marineenheter var i aksjon overfor nordvietnamesisk område, og det er også forlydender om at de sørvietnamesiske fartøyene på vei til slike aksjoner var ledsaget av amerikanske flåteenheter, i hvert fall et stykke, slik at det altså kan ha vært en slik foranledning til de nordvietnamesiske angrepene både søndag 2. og tirsdag 4. august.

Overfor vår ambassade i Washington har det amerikanske utenriksdepartement fredag imidlertid uttalt at så lenge Nord-Viet-Nam fortsetter sin støtte til Viet Cong og sin infiltrasjon i Sør-Viet-Nam, vil De forente stater forbeholde seg retten til nye direkte tiltak mot Nord-Viet-Nam. Men ifølge den samme melding fra vår ambassade, har De forente stater ikke til hensikt å gå til noen alminnelig militær aksjon, men vil bruke selektive tiltak som kan komme på tale, i den utstrekning situasjonen tilsier det. Dette er en del av De forente staters "contingency planning". Det kan vel nærmest oversettes med "beredskapsplanlegging". Bare hvis Nord-Viet-Nam treffer tiltak for å begrense sin støtte til Viet Cong, kan man tale om en endret situasjon i så måte, heter det i denne uttalelse fra State Department sist fredag.

Som det vil være blitt klart av det jeg sa til pressen sist torsdag og i mitt svar på hr. Gustavsens spørsmål i Stortinget sist fredag, vil Regjeringen, selv om den tar bestemt avstand fra de angrepshandlingene som har funnet sted, være varsom med å innlate seg på noen nærmere karakterisering eller politisk tolking av begivenhetene. Det tilsies både av det usikre kunnskapsgrunnlag vi foreløpig har når det gjelder situasjonen i dette område, og det tilsies ikke mindre av den rolle vi har som utøver av formannsvervet i Sikkerhetsrådet nå i august måned.

Det er selvfølgelig mulig at de nordvietnamesiske aksjonene som har funnet sted, kan ha en adresse til Moskva like meget som til Washington og til Saigon i Sør-Vietnam, at det m.a.o. er et forsøk på å få Sovjet-Samveldet til å ta standpunkt i konflikten der nede, hvilket Sovjet-Samveldet jo har vært meget tilbakeholdende med i den senere tid. Men vi har ikke noen holdepunkter for å gjøre oss opp noen sikker mening om så er tilfelle.

Selv om det i øyeblikket ser ut til at episodene er avsluttet, er det jo innlysende at situasjonen der nede er uhyre usikker og innebærer betydelig risiko for en videre militær utvikling. Men i helgen har den amerikanske viseforsvarsminister Vance opplyst at De forente stater om noen dager vil avslutte patruljeringen i Tonkin-bukta for denne gang og ikke vil sende ytterligere troppeforsterkninger til Sørøst-Asia så fremt situasjonen ikke forverrer seg. I Washington er oppfatningen den at innstillingen av patruljetjenesten med marinefartøyer vil bidra til en avspenning av forholdet til Nord-Viet-Nam. Og etter at det altså er kommet avslag til Sikkerhetsrådet fra Nord-Viet-Nam, så mener vår delegasjon der over at det ikke fra noe hold kommer til å komme krav om noe nytt møte i Sikkerhetsrådet, med mindre det skulle inntre nye militære episoder i området.

Derimot er det vel meget mulig at det som er skjedd vil føre til at kravet om innkalling av en ny Genève-konferanse vil bli reist med ny styrke. President de Gaulle går jo som kjent sterkt inn for en slik linje. Og når De forente nasjoners generalsekretær har uttalt tvil om hvor vidt Sikkerhetsrådet i den rådende situasjon kan spille noen viktig rolle når det gjelder løsningen av problemene i Sørøst-Asia, kan det oppfattes derhen at U Thant for sin del mener at det ikke vil være mulig å finne noen politisk løsning på problemene der uten at Folkerepublikken China er med på løsningen.

Vi i Regjeringen er på vår side ikke uenig i at en løsning må søkes ved konferansebordet, og at den konflikt som pågår i Sør-Viet-Nam, ikke kan finne noen endelig løsning på militært grunnlag. Men på den annen side må en jo være klar over at slik som denne situasjonen har utviklet seg over snart nå en tiårs-periode, så foreligger det ikke som noe reelt alternativ en blott og bar amerikansk militær tilbaketrekking. Samtidig er det jo helt avgjørende at forslag som blir stilt om en konferanse hvor også Kommunist-China og Nord-Viet-Nam deltar, ikke blir fremmet på en slik måte at det blir politisk umulig for den amerikanske regjering å akseptere det. Og det skal vel meget til at det kan komme i stand noen konferanse med full kinesisk og full amerikansk deltakelse på denne siden av presidentvalget i De forente stater. Det kan vel være en slik vurdering som også er bakgrunnen for den sovjetiske tilbakeholdenheten i den situasjon vi står overfor i øyeblikket.

Jeg tror at det i denne situasjon, og særlig så lenge vi sitter med formannsvervet i Sikkerhetsrådet, kan være en fordel at vi har unnlatt å ta bestemte politiske standpunkter til konfliktspørsmålene i Sørøst-Asia, slik det jo fremgikk allerede av den redegjørelsen jeg ga i Stortinget den 28. mai.

Nå kan det jo tenkes, selv om det ikke ser slik ut i øyeblikket, at situasjonen kan tilstrammes igjen, og at det kan komme kamphandlinger der nede som berører Nord-Viet-Nam. I så tilfelle må jeg bare få varsle om at det kan hende det blir nødvendig å sammenkalle denne komiteen på kort varsel, om en slik situasjon skulle inntre.

Det var det jeg hadde å legge fram om situasjonen i Sørøst-Asia.

Formannen: Det er kanskje like godt å behandle denne del av utenriksministerens redegjørelse særskilt. Ønsker noen ordet til denne del av redegjørelsen?

Hegna: I slutten av sin redegjørelse kom utenriksministeren inn på to spørsmål som vel spiller en ganske stor rolle, og som det kunne være interessant om det kunne gis en vurdering av.

Det ene dreier seg om den militærpolitiske stilling i Sør-Viet-Nam – amerikanske perspektiver, spesielt når det gjelder USA's stilling der, og utviklingen av konflikten der, som jo er bakgrunnen for det særlige spørsmål som vi behandler her. Jeg vil gjerne høre om Utenriksdepartementet har noen vurdering som kan legges fram her nå, eller kanskje gis ved en senere anledning. Men av størst betydning ville det være om man kunne få den nå.

Det andre er om Utenriksdepartementet, for så vidt med utgangspunkt i dette andre som jeg nevnte, kan gi noen vurdering av hvilken vekt og rolle situasjonen i Sør-Viet-Nam har og spiller i den amerikanske presidentvalgkamp.

Jeg vil gjerne høre om det kan sies noe her når det gjelder disse to tingene.

Braadland: Jeg er enig med utenriksministeren i at det er meget vanskelig å vite hva som kan ha foranlediget den første aksjonen som kom i Tonkin-bukten, om det er en nordvietnamesisk enkeltoperasjon eller om China står bak, det er vel i

grunnen det som vi alle spør oss. Jeg leste imidlertid i en avis ganske nylig at det for en viss tid siden var gjort tiltak fra kinesisk side for å lukke ferdselen i Tonkin-bukten, bl.a. ved å stenge stredet mellom Hainan og fastlandet. Det er jo nå blitt nevnt at disse angrepene har funnet sted innenfor territorialgrensen. Hvis det er så at man trekker territorialgrensen tvers over Tonkin-bukten, har man jo da et rikelig konfliktgrunnlag. Det er helt på det rene at innløpet til Tonkin-bukten er langt videre enn 12 + 12, så det kan her ikke være tale om vanlig internasjonal rett.

Det er her en parallell som jeg vil nevne. Det er at Sovjet-Russland hevder at Hvitehavet er deres innlandshav, og det er ikke tvil om at det er rom for 12 + 12 i Hvitehavet i massevis. Der er en viss parallellitet i det, og det hadde interessert meg å høre om Utenriksdepartementet har hørt noe mer eller kan fortelle noe mer om disse kinesiske bestrebelsene på å stenge Tonkin-bukten, eller om det bare er en avisand.

Utenriksminister Lange: Jeg kan kanskje svare på det siste først. Vi har ingen meldinger fra noen av våre stasjoner om kinesiske tiltak for å stenge Hainan-stredet eller – enda mindre – for å stenge Tonkin-bukta. Og selv om det vel kan være en viss parallellitet mellom Hvitehavet og Tonkin-bukta, så er jo dimensjonene så meget større i Tonkin-bukta. Etter de amerikanske kartene har disse trefningene foregått noenlunde midtveis mellom Nord-Viet-Nams kyst og Hainans kyst, og det tall som er oppgitt er, hvis jeg ikke husker helt feil, 50 sjømil av land. Det skulle da være 100 sjømil – eller omkring det – tvers over, og da vil vel meget vanskelig noen stat bli hørt med et krav på å ha herredømmet over hele det området. Dette så meget mer som det jo er to forskjellige stater som grenser opp til området. Det ligger mellom Hainan, som er kinesisk, og Nord-Viet-Nam på fastlandssiden, så det er ikke samme stat som behersker begge sider av dette innhavet, som det jo er. Vi har som sagt ikke noen meldinger fra noen av våre stasjoner ute, og så pass stor skipsfart som vi har på de kanter, ville vi vel ha hørt det hvis det var noe alvor i dette som har kommet fram bare som avisrykter.

Til hr. Hegna er det vanskelig å gi noe utførlig svar. Den amerikanske vurdering som vi har av situasjonen i Sør-Viet-Nam, er en redegjørelse som jeg for min del fikk i slutten av mars måned av forsvarsminister McNamara umiddelbart etter at han da kom tilbake der nede fra. Siden har han jo vært der nede en ny omgang. Noen nærmere presisering av den amerikanske vurderingen har vi ikke fått siden den tid. Men slik McNamara ga uttrykk for det i mars måned, anså han det som mulig og ønskelig gjennom amerikansk hjelp i form av militært materiell og i form av teknisk personale – de kalles jo rådgivere, disse mellom 16 000 og 18 000 amerikanere som befinner seg i Sør-Viet-Nam – å stive av den sørvietnamesiske forsvarsviljen tilstrekkelig til at man skulle kunne drive Viet Cong tilbake. Det var i hvert fall den offisielle holdningen, og er det fremdeles, at dette skal la seg gjøre innenfor sørvietnamesisk område og uten å føre krigen over på nordvietnamesisk område. Men det er vel ikke noen hemmelighet for noen at det i amerikansk opinion, og vel til dels inn i de offisielle instanser, gjør seg gjeldende ganske sterk tvil om dette i virkeligheten er en realistisk vurdering. Og det skulle ikke forundre

meg om det viser seg at så snart det amerikanske presidentvalg er over, og forutsatt at det resulterer i en seier for president Johnson, vil den amerikanske holdningen til en mulig politisk løsning av hele komplekset der nede i Sør-Viet-Nam endre seg etter hvert. – Men dette vil neppe skje *før* presidentvalget, og det fordi den republikanske kandidaten jo har tatt meget bestemt standpunkt, ikke bare for at man må føre krigen over på nordvietnamesisk område, men for at man også må ta kjernefysiske våpen i bruk under en slik aksjon mot nordvietnamesiske områder. Det er vel ikke utenkelig – det er vel nokså naturlig å tenke seg – at når den amerikanske reaksjonen på motortorpedobåtangrepene den 2. og 4. august ble så kraftig som den ble, spilte hensynet til det forestående presidentvalg inn der også for den sittende amerikanske regjering. Og det har jo for så vidt resultert i at republikanerne er blitt fratatt et kort som de var begynt å spille med i opptakten til den amerikanske presidentvalgkampen.

Hambro: Det er bare ett spørsmål som jeg vil stille utenriksministeren: Foreligger det noe som helst som tyder på at de amerikanske patruljer i Tonkinbukten har stanset skip som kommer dit ned, for eventuelt å undersøke om de bringer våpen til konflikten der nede?

Utenriksminister Lange: Det foreligger ikke for oss noen meldinger om slik virksomhet fra de amerikanske marine-enhetenes side.

Hambro: Og amerikanerne er ikke blitt beskyldt for å gjøre det av noen av sine motstandere?

Utenriksminister Lange: Nei, så vidt jeg har sett, er de beskyldningene som Nord-Viet-Nam retter mot de amerikanske marine-enheter, at de har simpelthen beskyttet og ledsaget sørvietnamesiske marine-enheter på raids mot nordvietnamesisk område.

Kjøs: Det henvises i disse dager av Nord-Viet-Nam stadig til Genève-konferansen av 1954 og den overenskomst som ble truffet der. Men så vidt jeg har inntrykk av, har jo Nord-Viet-Nam aldri overholdt det som man den gang ble enige om. Etter Genève-konferansen av 1954 skulle jo Nord-Viet-Nam ikke blande seg inn i forholdene i Sør-Viet-Nam, men det er jo nettopp den infiltrasjonen som stadig har funnet sted med understøttelse fra Nord-Viet-Nam og formodentlig også fra China, som er årsaken til den situasjon vi i dag står oppe i. Og uten at jeg skal innlede noen debatt om forholdene i Sørøst-Asia, så mener jeg det er nå grunn til å huske på hva egentlig årsaken er: at der skjer et stadig press fra kommuniststatene sørover for å vinne herredømmet i de stater som ennå ikke står under kommunistisk dominasjon. Jeg synes det er nødvendig å ha det for øye når man skal forsøke å gjøre seg opp en mening om den situasjon vi er kommet opp i i dag.

Men for øvrig fremgår det jo av utenriksministerens redegjørelse at det er mange uklare momenter, og derfor mener jeg for mitt vedkommende at det på det

nåværende tidspunkt er riktig å ta den redegjørelse vi har fått, til etterretning. Jeg har ingenting å bemerke til den måte saken er håndtert på av departementet og Regjeringen.

Ingvaldsen: Det forekommer meg at utenriksministeren sa i slutten av sitt innlegg, som konklusjon, at selv om Regjeringen tar bestemt avstand fra de angrepshandlinger som har funnet sted, vil man ikke ta standpunkt til selve saken. Er det nødvendig å uttale noe fra Regjeringens side her, i og med at man for tiden har president- eller formannsstillingen i Sikkerhetsrådet? Jeg tror det kunne være like riktig at man ikke uttalte noe som helst. Det er mulig at det var det som var meningen også, at man ikke skal gjøre det, og i så tilfelle kan jeg være helt enig.

Utenriksminister Lange: Den instruks som jeg refererte, ble jo sendt enda før det første møtet var kalt sammen og for det tilfelle at det skulle bli nødvendig å markere et norsk standpunkt. Men det viste seg altså under både det første og det andre møtet at det ikke var noen naturlig foranledning til det, og hvis det ikke skjer nye ting der nede som foranlediger at saken reises igjen i Sikkerhetsrådet, er det sannsynlig at det ikke blir nødvendig å markere noe norsk standpunkt til sakens realitet. Men hvis det skulle oppstå en situasjon hvor det er nødvendig, så opprettholder vi for så vidt den instruks vi har sendt om at man tar avstand fra de konkrete angrepshandlingene som er dokumentert overfor Sikkerhetsrådet, men at man ikke ellers tar standpunkt i hele konfliktproblematikken der nede.

Ingvaldsen: "Konkrete angrepshandlinger" oppfattes noe forskjellig av begge parter, så vidt jeg forstår. Russerne oppfatter jo f.eks. amerikanernes opptreden som angrepshandlinger, og amerikanerne og britene oppfatter Nord-Viet-Nams opptreden som angrepshandlinger. Men jeg for min del ville anse det like heldig om man slapp å uttale noe om det.

Utenriksminister Lange: Så detaljert og konkret som den amerikanske framstillingen av hendingsforløpet både den 2. og den 4. august er, tror jeg nok ikke det er til å komme forbi at der foreligger åpenbare angrepshandlinger fra nordvietnamesisk side. Nord-Viet-Nam bestrider jo Sikkerhetsrådets kompetanse, så det er vel ikke sannsynlig at de vil gi noen framstilling fra sin side, utover de mer propagandapregede erklæringene de har gitt, men for Sikkerhetsrådet er det eneste som foreligger av dokumentasjon, den detaljerte amerikanske framstillingen.

Formannen: Hvis det ikke er noen flere spørsmål, kan vi da kanskje gå videre til neste redegjørelse.

Utenriksminister Lange: *Situasjonen på Kypros* har jo vært bekymringsfull i lang tid, og uten at vi har så særlig konkrete holdepunkter, ser det ut som om det fra gresk-kypriotisk side i dagene siden midten av forrige uke, nærmere bestemt siden 5. august, har vært i gang en militær offensiv mot tyrkisk-kypriotiske militære

stillinger på Nord vest– Kypros. Det er denne aktiviteten fra gresk–kypriotisk side som har avfødd to tyrkiske luftangrep, ett lørdag og ett søndag. Det sies fra tyrkisk side at det siste angrepet foregikk med 64 maskiner og var ment som en demonstrasjon av at tyrkerne ikke rolig kunne se på at den tyrkiske minoriteten på øya ble utryddet – som de uttrykker seg fra tyrkisk side.

Det kom meldinger til Utenriksdepartementet lørdag om at alt tydet på at man skulle stå umiddelbart foran en tyrkisk invasjon på Kypros. Og ifølge meldinger fra vår NATO-delegasjon lørdag skulle den tyrkiske NATO-representanten ikke ha benektet riktigheten av disse opplysninger om at man stod foran en tyrkisk invasjon, men han hadde begrenset seg i NATO's råd til å framholde at utviklingen nå hadde nådd et punkt hvor Tyrkia var rede til å ta alle nødvendige skritt. Samtidig var det fra gresk side uttalt at en tyrkisk invasjon ville medføre en øyeblikkelig gresk motintervensjon. Derfor ble i Paris i NATO-rådet situasjonen ansett for å være meget alvorlig.

De eventuelle tyrkiske invasjonsplanene – jeg kaller dem eventuelle, for til tross for det som står i avisene i dag, har det ikke forekommet noen invasjon, det har forekommet en demonstrasjon, men ikke noe mer. De eventuelle tyrkiske invasjonsplanene skulle da ha som bakgrunn den forverring som har funnet sted for den tyrkisk-kypriotiske befolkning.

Også i New York, i kretsene omkring Sekretariatet og Sikkerhetsrådet, har det vært gitt uttrykk for bekymring over forverringen av situasjonen og den vanskelige posisjon FN-styrken befinner seg i. Både FN-styrkens sjef, den indiske general Thimayya, og generalsekretær U Thant har gjort forestillinger overfor president Makarios for å sikre FN-styrkens rett til full bevegelsesfrihet, men Makarios har nektet FN rett til fritt å bevege seg på områder som – som han uttrykker seg – har tilknytning til landets sikkerhet. Det vil si at det har vært umulig for FN-styrken å kontrollere ilandføring av militært materiell og personell i en del kypriotiske havner, som altså da betegnes som områder av betydning for landets sikkerhet.

Hele denne situasjonen har ført til at bl.a. den svenske regjering og den danske regjering har vært bekymret for sine kontingenters stilling og aksjonsmuligheter, og det har jo vært antydning at hvis ikke situasjonen bedret seg, kunne de se seg nødt til å trekke sine kontingenter tilbake.

Samtidig står de forhandlinger som ambassadør Tuomioja, den oppnevnte FN-meglingsmannen, fører i Genève, i stampe, og man kan ikke si noenting om hvor vidt de har utsikt til å føre fram.

Fra mange hold ble det før de siste dramatiske hendingene lørdag og søndag, reist spørsmål om man ikke burde ta hele situasjonen opp igjen i Sikkerhetsrådet. Dette har jo også vært nevnt fra svensk og dansk side. Men inntil søndag var Generalsekretæren av den oppfatning at en drøfting av Kypros-konflikten i et åpent sikkerhetsrådsmøte bare kunne vanskeliggjøre situasjonen og vanskeliggjøre de underhåndskonsultasjoner som finner sted i Genève, selv om de altså foreløpig ikke er noe særlig produktive.

I Paris gjennom NATO's generalsekretær og de direkte berørte NATO-partnere har det vært øvet et sterkt press både på den tyrkiske og den greske regjering for å få dem til å innta en modererende holdning overfor henholdsvis den greske majoritet og den tyrkiske minoritet på selve øya, og det har vært gjort forsøk på å nå fram til et grunnlag for forhandlinger mellom de to partene som kunne løse konflikten. Man har også forsøkt gjennom NATO å få Hellas og den greske regjering til å øve innflytelse på Makarios, for å dempe og moderere ham. En viss framgang har man hatt under disse underhåndskonsultasjonene, og vi får jo håpe at hvis det nå blir med de militære aksjoner som har funnet sted, så vil ikke alle muligheter for en forhandlingsløsning være forspilt.

Men så kom lørdag formiddag etter det første tyrkiske flyangrepet, tett på hverandre anmodninger til Sikkerhetsrådets president, først fra Tyrkia og så fra Kypros-regjeringen, om et øyeblikkelig møte i Sikkerhetsrådet. Rådet ble da sammenkalt lørdag kveld. Forut for møtet hadde presidenten, ambassadør Nielsen, utarbeidet et utkast til en oppsummering, en såkalt consensus. Det er en smidigere form for å konstatere Sikkerhetsrådets standpunkt enn en resolusjon, som ikke nødvendiggjør noen avstemning og hvor derfor veto ikke kommer inn. Den inneholdt en oppfordring til alle parter om å avholde seg fra fiendtlige handlinger og om å slutte opp om FN's anstrengelser for å gjenopprette fred og sikkerhet, og et ønske om at Generalsekretæren så snart råd var skulle legge fram en rapport for Rådet om situasjonen på Kypros.

Under forhåndskonsultasjonene hadde Sovjet-Samveldet og Tsjekkoslovakia tatt forbehold om at teksten måtte være godtatt av Kypros. Noen instruks til den kypriotiske representanten forelå ikke under det første møtet sent lørdag kveld og utover natten til søndag, slik at møtet ble hevet uten at det ble enighet om en slik oppsummering fra presidentens side.

Som følge av de nye krigshandlingene søndag ble så Sikkerhetsrådet kalt sammen til nytt møte i går ettermiddag. Der fikk presidenten, Sivert Nielsen, fullmakt fra Rådet til å rette en appell til Tyrkia og Hellas. Tyrkia ble i den appellen anmodet om omgående å innstille bombingene og bruk av militære styrker mot Kypros, og Kypros ble anmodet om å innstille skytingen i de områder hvor de gresk-kypriotiske styrkene har gått til angrep på tyrkisk-kypriotiske stillinger.

Senere i møtet i går la så De forente stater og Storbritannia fram et resolusjonsforslag som gir uttrykk for bekymring over den alvorlige situasjonen, gir støtte til presidentens appell, oppfordrer til øyeblikkelig våpenhvile, oppfordrer alle parter om å samarbeide med FN-kommandoen, og henstiller til alle stater om å avstå fra enhver aksjon som kan forverre situasjonen.

Under møtet i går forsøkte Kypros' representant hele tiden å få utsatt voteringen, mens flertallet i Rådet, og også Hellas, aksepterte forslaget. For da å få en løsning på det uttalte presidenten, Sivert Nielsen, at han ville avslå ytterligere utsettelse, og satte det forslaget under votering. Presidentens forslag om øyeblikkelig votering ble ved særskilt avstemning opprettholdt med 9 mot 2 stemmer. De to som stemte imot, var Sovjet-Samveldet og Tsjekkoslovakia. Kypros

har jo ikke stemmerett i Sikkerhetsrådet, de er bare til stede som part i en konfliktsituasjon.

Etter den voteringen, som gjaldt om det skulle være utsettelse eller avgjørelse med en gang, ble det amerikansk/britiske resolusjonsforslaget stilt under votering, og det ble da vedtatt med 9 stemmer. Ved den avstemningen nøyde Sovjet-Samveldet og Tsjekkoslovakia seg med å unnlate å stemme. De stemte ikke imot denne oppfordringen. Sovjet-Samveldet og Tsjekkoslovakia begrunnet denne sin stemmegivning med at de ikke kunne støtte et resolusjonsforslag som Kypros-regjeringen ikke hadde sagt seg klar til å akseptere.

I virkeligheten er jo resultatet hittil av behandlingen i Sikkerhetsrådet da en betydelig seier for Tyrkia. Kypros har jo krevet at Tyrkia skulle stemples som angriper, og noe sånt er ikke skjedd i det hele tatt, det er jo bare en oppfordring om å avstå fra videre kamphandlinger.

Det ser også ut som om den kypriotiske representant derover har vært temmelig lettsindig i sin omgang med fakta. Under det første møtet påsto han at han hadde fått melding om at det allerede var en invasjon i gang fra tyrkisk side på Kypros, og noe lignende framholdt han også under møtet i går. Det som er brakt på det rene ved en henvendelse fra generalsekretær U Thant til Makarios direkte, er at to tyrkiske destroyere i går ankret opp ca. fem mil utenfor en av byene på nordvest-Kypros og satte to båter på vannet. Disse to båtene beveget seg et stykke inn mot kysten og gjorde så vendereis tilbake til destroyerne og ble tatt om bord, hvorefter destroyerne lettet anker og forsvant. Det er alt som blir igjen av påstanden om tyrkisk invasjon på Kypros, mens derimot de tyrkiske bombetoktene er reelle nok. Men disse blir altså fra tyrkisk side karakterisert som en markering av at der er grense for hva tyrkerne kan finne seg i av gresk-kypriotisk opptreden overfor den tyrkisk-kypriotiske minoritet.

Siden i går har det, etter de meldinger som vi har, ikke forekommet noen krigshandlinger på Kypros.

I Paris har det vært en ivrig virksomhet i NATO-rådet og fra Generalsekretærens side. På møtet i Haag mai fikk jo NATO's generalsekretær i oppdrag å forsøke å megle mellom de to NATO-medlemslandene Hellas og Tyrkia og alltid være rede til å forsøke å bringe dem sammen og i kontakt. I natt kl. 12 omtrent kom det så et telegram fra Generalsekretæren, et telegram som var stilet til samtlige utenriksministre i NATO, som ga uttrykk for hans sterke bekymring for situasjonen, og som varslet om at han for sin del mente det kunne være grunn til at NATO's utenriksministre kom sammen i denne situasjon for å øve press overfor Tyrkia og Hellas. Det blir holdt et møte om denne hans tanke i formiddag i Paris i Det Faste Råd, og vi har sendt instruks til vår delegasjon om bestemt å fraråde at NATO-rådet skulle komme sammen på statsrådsnivå i denne situasjon.

Noe av det som er påfallende også i Kypros-situasjonen, er hvor tilbakeholdende den sovjetiske reaksjon har vært. Det som har vært ført av argumentasjon av den art i Sikkerhetsrådet, og til dels i skarpe ordelag, har vært ført fra tsjekkosllovakisk side – ikke fra sovjetisk side. Skulle nå NATO's råd demonstrativt samles på utenriksministernivået og opptre i Kypros-saken, ville det

gjøre det uhyre vanskelig for sovjetregjeringen ikke da å tre ut av sin tilbakeholdenhet og ta et meget markert standpunkt i konflikten og dermed vanskeliggjøre mulighetene for forhandlingsløsning. Derfor har vi gått imot et slikt møte. Jeg tror neppe at de andre medlemslandene i NATO heller vil være stemt for – i all fall ikke de fleste av dem – noen slik demonstrativ opptreden fra NATO's side.

Det er kort sammentrengt det vi har av opplysninger. Jeg har en bunke meldinger her, men jeg tror ikke det har noen hensikt å referere dem.

Langhelle: Det var bare et spørsmål. Det har vært nevnt i avisene at Makarios har henvendt seg til Sovjet-Samveldet og Egypt. Hva er det å si om det?

Utenriksminister Lange: Det er ikke offisielt bekreftet, men man må vel mer eller mindre gå ut fra at det forholder seg slik. Det er imidlertid ikke kommet noen reaksjon fra sovjetisk side, og tilbakeholdenheten i Sikkerhetsrådet er opprettholdt også etter at disse forlydender er kommet om henvendelser til Sovjet-Unionen, Den forente arabiske republikk og Syria – det er tre.

Nordahl: Det var et spørsmål til utenriksministeren. Det har tidligere stått meldinger i avisene om at grekerne – jeg tenker da på grekerne i Grekenland – hadde landsatt tropper på Kypros, men dette har blitt dementert. Det ble sagt at de som hadde reist til Kypros, var kypriotiske grekere som hadde studert i Grekenland, og dessuten fikk man nærmest inntrykk av at det var desertører fra den greske armé. Har Utenriksdepartementet noe nærmere rede på dette og hvor vidt det er regulære greske tropper som er landsatt på Kypros?

Utenriksminister Lange: Vi har til dels motstridende opplysninger fra på den ene side britisk hold – de har jo en betydelig kontingent på Kypros, og de har sine baser på Kypros – og på den annen side generalsekretariatet. De britiske opplysningene tyder på at det har vært et visst innslag, men relativt begrenset i tall, gresk militærpersonell på Kypros – da ikke som sluttete enheter, men som enkeltpersoner. Medlemmer av de regulære greske militære styrker skal altså ifølge britene være kommet i land. FN-kommandoen og dermed sekretariatet hevder at man ikke har beviser for noe slikt, men de sier at det er et ganske stort antall – det sier både britene og FN-instansene – unge gresk-kyprioter som er vendt tilbake etter å ha fått militær opplæring i Grekenland. De har fått frivillig militær opplæring, blir det kalt, under studieopphold i Grekenland. Men noen full klarhet over omfanget av direkte gresk infiltrasjon har vi ikke. Der står opplysningene mot hverandre.

Stray: Jeg vil bare nevne at jeg i den danske nyhetssending kl. 9 i dag morges hørte at Krusjtsjov skulle ha sendt et telegram til Makarios etter Sikkerhetsrådets møte hvor han sier at Sovjet var enig i ånden i Sikkerhetsrådets resolusjon, og han oppfordret alle parter, inklusive den kypriotiske regjering, til ikke

å anvende våpenmakt og vold ved løsning av situasjonen. Jeg vet ikke om man kan bekrefte hvor vidt det er riktig?

Utenriksminister Lange: Det er ikke kommet inn til oss, så vidt jeg vet, men det ville for så vidt være helt i tråd med den holdning de har tatt i Sikkerhetsrådet. Det ville jo være uhyre gledelig og et nytt argument for at NATO's råd ikke bør opptre demonstrativt i denne saken.

Ingvaldsen: Jeg har forstått det slik at det sannsynligvis er Makarios' person som kanskje er det største problemet der nede, og det har vel også de makter som er interessert, vært klar over lenge. Hvordan er egentlig Makarios' stilling der nede blant gresk-kypriotene? Har han virkelig nok innflytelse eller grunnlag for denne opptreden, eller begynner det å bli en svekkelse, kan man si, av hans posisjon? Det merkelige er jo at på Kypros er det den greske befolkning som er i overvekt og som er overlegen i styrke, men hvis det kommer til en storkonflikt, er forholdet helt omvendt, så det er en påtagelig forskjell når det gjelder interessene til den greske regjering og den gresk-kypriotiske regjering.

Utenriksminister Lange: Det er forferdelig vanskelig å gjøre seg opp noen sikker mening om hvordan det reelle maktforhold er på gresk-kypriotisk side. Utad står Makarios som den absolutte talsmann for hele den gresk-kypriotiske befolkning, men det er skjedd ting under utviklingen av denne krisen i løpet av de siste måneder som til tider har gitt grunn til å tro at hans grep på og hans autoritet overfor de gresk-kypriotiske paramilitære organisasjoner er svekket, og at noe av bakgrunnen for at Grivas til slutt dukket opp på øya, var at han måtte til for å få disiplin i rekkene blant de militære frivillige organisasjonene. Men konstitusjonelt har det ikke på noe tidspunkt vært reist noen tvil om Makarios' legitimasjon fra den gresk-kypriotiske befolknings side.

Fra gresk hold har det i den siste tid vært øvet en viss modererende innflytelse også overfor Makarios. Den greske statsminister har sendt en henvendelse med utgangspunkt i NATO's meglervirksomhet til Makarios, hvor han har henstilt til ham å vise moderasjon og å holde seg innenfor resolusjonene i De forente nasjoner og å følge dem.

Borten: Det er et spørsmål angående et forhold som ligger litt utenfor den aktuelle konflikt, men som jeg mener er av interesse og som jeg i all fall ikke har greie på. Har man påtagelige minoritetsproblemer når det gjelder forholdet mellom befolkningsgruppene på Kypros? Er de likestilt opplæringsmessig og språklig sett eller går dette tilbake på stridens kjerne?

Utenriksminister Lange: Det kompromiss som ble oppnådd under forhandlingene i Zürich og London – det er vel fire-fem år siden nå – ga i virkeligheten den tyrkiske minoritet på papiret meget vidtgående garantier og meget vidtgående rettigheter. Spesielt ble det konstruert en forfatning som ga minoriteten

så vidtgående rettigheter og veto i så mange avgjørende spørsmål at det nok er atskillig i den gresk-kypriotiske påstanden om at med den forfatningen er det ikke mulig å styre øya i det hele tatt. Derfor har det fra gresk-kypriotisk side vel hele tiden vært sterk misnøye, de har angret på at de gikk med på det kompromisset. De har vært misnøyd både med de vidtgående rettigheter som minoriteten har og med den intervensjonsrett som faktisk både den tyrkiske og greske regjering og den britiske for så vidt er sikret gjennom avtaleverket fra Zürich og London. Men den tyrkiske posisjon er den at de står på avtalens grunn. De insisterer på at den skal etterleves, mens den gresk-kypriotiske og vel også den greske holdning er at det har vist seg i praksis at dette avtaleverk ikke er til å leve med og at det derfor må revideres.

Langlo: Det var ein merknad i samband med det som vart nemnt av hr. Stray om den meldinga som gjekk ut over dansk radio i dag om at Krusjtsjov hadde sendt eit telegram til Makarios. Den meldinga gjekk også ut over norsk radio i dag, i dagsnytt kl. 8, så det er ikkje bare ei dansk, men også ei norsk melding – det er fleire her som stadfester det. – Dette får meg på den tanke at det vel er grunn til å vere redd for at det ville vere nokså freistande for Krusjtsjov å nytte dette høvet til å prøve å setje inn ein sprengkile mellom to viktige NATO-land.

Utenriksminister Lange: Det er selvfølgelig en sterk fristelse for Sovjet-Unionen til å gjøre det, men det som er påfallende, og som jeg for mitt vedkommende ser som et tegn på at det virkelig har skjedd en omlegging av sovjetisk politikk, er at det ikke ser ut til at de har falt for denne fristelsen.

Det ble hvisket til meg nå at det som ble sagt i norsk radio kl. 8, var at statsminister Krusjtsjov hadde skrevet et brev til den tyrkiske statsminister og ikke til Makarios. – Det var nytt for meg det som er sagt over dansk radio om et telegram til Makarios – det er ikke kommet inn en slik melding til offisielle norske myndigheter og heller ikke til UD – men hvis det er riktig, hvilket man vel må gå ut fra at det er siden det er sagt i dansk radio, er det igjen en bekreftelse på at Sovjet-Unionen ikke ønsker å tilspisse situasjonen.

Braadland: Jeg kommer tilbake til utenriksministerens uttalelse om at det vel i dag ikke vil være riktig å sammenkalle NATO-rådet på grunn av den reaksjon det vil fremkalle i Sovjet-Samveldet. Jeg er for så vidt enig i utenriksministerens resonnement på det punkt. Derimot er jeg slett ikke sikker på at det er slik som utenriksministeren nå nettopp nevnte, at russerne ikke ønsker å blande seg bort i dette spørsmålet siden de ennå ikke har tatt noe standpunkt. Jeg vil tro at de lukter så meget sprengstoff i denne saken, ser så store perspektiver og så farlige perspektiver i den at de vil vente forholdsvis lenge før de begynner å spille. Men at de i prinsippet ikke vil blande seg inn i saken hvis de ser noen mulighet til å vinne på det, det tror ikke jeg. Jeg tror ikke at noen slik dyperegående endring av sovjetisk politikk har funnet sted. Det er en meget farlig situasjon, og det er de klar over, og

de vil ikke ta noe skritt som binder dem foreløpig. Jeg er derfor ikke så helt sikker på at det er riktig av NATO-rådet å holde seg så sterkt tilbake.

Utenriksministeren nevnte at generalsekretæren under mai-møtet hadde fått i oppdrag å være meglingsmann. Jeg har ikke hørt noe mer om hva generalsekretæren har fått ut av dette oppdraget, men jeg synes det kunne være naturlig nå når denne meddelelsen fra generalsekretæren er kommet å gi tydelig uttrykk for at i øyeblikket anser vi ikke et NATO-rådsmøte på utenriksministernivå for nødvendig eller heldig, men at generalsekretæren nå bør gjøre hva han kan og at han kan være sikker på å ha i all fall den norske regjeringens støtte i enhver aksjon som han finner riktig å foreta for å forhindre at disse to NATO-medlemmer ryker helt uklare. Denne situasjon er så farlig at hvis dette ikke holder og hvis Grekenland og Tyrkia ikke kommer til å holde fred, må det komme til å få følger for alliansen. Her må noe settes inn, og jeg synes generalsekretæren burde få i all fall en oppmuntring til å holde seg i stadig og nær kontakt med de to stridende regjeringer.

Utenriksminister Lange: Slik kontakt opprettholder han daglig både i Paris og gjennom telegrammer til de to medlemslands statsministre. Men det som kompliserer situasjonen, er jo at Kypros ikke er medlem av NATO. Den kypriotiske offentlighet, bortsett fra den tyrkiske minoritet, er sterkt anti-NATO innstilt, og derfor er generalsekretærens mandat fra Haag-møtet strengt begrenset til meglingsvirksomhet mellom Hellas og Tyrkia. NATO's råd som stadig har behandlet spørsmålet, og som har møter opptil flere ganger om dagen på ambassadørnivå i Paris, har vært uhyre forsiktig med å ta standpunkt til realiteten i løsningen for Kypros som ikke er medlem av NATO. Men det telegram som jeg fikk stukket i hånden og som jeg ikke hadde sett før, er nettopp en telegramveksel mellom generalsekretæren og henholdsvis den greske og den tyrkiske regjering om situasjonen, og den greske regjeringens svar hvor den greske regjering da gir uttrykk for at den overfor Makarios har gjort sin innflytelse gjeldende og telegrafisk bedt ham om å innstille alle kamphandlinger på Kypros, og vise sterk moderasjon og etterleve FN's resolusjoner.

Jeg kan vel kanskje for ordens skyld, for at det ikke skal være noen misforståelse, referere den meldingen vi i dag har sendt til NATO-delegasjonen med instruks om dens holdning:

"Det er vanskelig å se hvorledes et møte i NATO-rådet på utenriksministerplan kan være nyttig i den akutte situasjon. En hovedpart – den kypriotiske regjering – er ikke representert i NATO, mens den er representert i Sikkerhetsrådet. Et utenriksministtermøte akkurat nå vil kunne være uheldig ved at det kan få Makarios til å gå videre med appeller til Sovjet-Samveldet og andre land som er mot NATO, og vil også kunne gjøre det vanskeligere for Sovjet å føre en moderat politikk.

NATO's oppgave må fortsatt være å øve press på de to regjeringer for moderasjon gjennom det Faste Råd, gjennom Generalsekretæren og for øvrig gjennom alt medlemsregjeringene kan gjøre bilateralt, i Sikkerhetsrådet og ellers gjennom alle hensiktsmessige tiltak. Et særlig ansvar påhviler

stormaktene, de land som har styrker på Kypros (også Norge gjennom medlemskap i Sikkerhetsrådet)."

Formannen: Er det andre som ønsker å uttale seg eller har spørsmål å stille?
– Flere har ikke bedt om ordet.

Vi kan vel da ta disse redegjørelser til etterretning, og vi går ut fra at hvis det skulle oppstå en ny kritisk situasjon vil utenriksministeren igjen ta kontakt med komiteen.

Møtet hevet kl. 12.20.